

Uluslararası İlişkilere Tarihsel Bakış, Prof. Dr. Refet Yinanç'a Armağan, Ed. Fırat Purtaş, Ankara, Nobel Yayınları, 2019, 568 Sayfa, ISBN: 978-605-7846-36-5

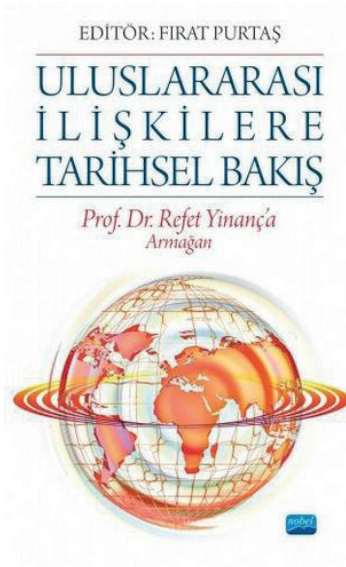
Sümeyye İmik Şimşek¹

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Sümeyye İmik Şimşek, (Yüksek Lisans Öğrencisi),
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı, İstanbul,
Türkiye.
E-posta: sumeYYeImik@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0910-598X

Başvuru/Submitted: 12.08.2020
Kabul/Accepted: 16.08.2020

Atf/Citation: İmik Şimşek, Sümeyye. "Uluslararası İlişkilere Tarihsel Bakış, Prof. Dr. Refet Yinanç'a Armağan." Fırat Purtaş'ın Uluslararası İlişkilere Tarihsel Bakış, Prof. Dr. Refet Yinanç'a Armağan adlı eserin tanıtımı. *Avrasya İncelemeleri Dergisi - Journal of Eurasian Inquiries* 9, 2 (2020): 315-325.
<https://doi.org/10.26650/jes.2020.021>

Prof. Dr. Fırat Purtaş¹'in editörlüğünü üstlendiği *Uluslararası İlişkilere Tarihsel Bakış* adlı eser, "Sunuş" ve "Prof. Dr. Refet Yinanç Kısa Öz Geçmiş" başlıklı bölümler dışında yirmi makaleden oluşmaktadır. İlk makale eserin armağan edildiği Refet Yinanç, son makale ise eserin editörü Fırat Purtaş tarafından kaleme alınmıştır.

1 Kitapın editörü Fırat Purtaş, lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde aldıktan sonra yüksek lisansını Saint Petersburg Devlet Üniversitesi'nde (2000), doktorasını ise Gazi Üniversitesi'nde tamamlamıştır (2004). Eski Sovyet coğrafyasının siyasi tarihi, Rusya Federasyonu-Orta Asya Türk Devletleri, Kafkasya bölge devletleri ve Türkiye ile arasındaki ilişkiler alanlarında çalışmaları bulunmaktadır. Purtaş, 2008-2019 yılları arasında TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcılığını yürütmüştür. Halen Gazi Üniversitesi'nde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalışmaktadır.

Kitap, Prof. Dr. Refet Yinanç'a öğrencileri, meslektaşları ve çalışma arkadaşları tarafından, hocanın ölümünün ardından armağan olarak hazırlanmıştır. Bunun da ötesinde eser; Yinanç'ın temsil ettiği, savunduğu ve öğrettiği metodolojiyi pratiğe dökmeyi amaçlayan akademik yazılardan oluşmaktadır. Makale yazarlarının her birinin akademik alanda ilerlemesine katkı olan Refet Yinanç, 1963 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuş ve 1967-1973 yılları arasında Paris Sorbonne Üniversitesi'nde doktorasını yapmıştır. 1980'de doçent unvanını kazanmış, 1986 yılında Profesör olarak Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı'na atanmıştır. Uzun süre Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığını da yürüten Yinanç, 2006 yılında emekli olmuştur. 16.06.2019 tarihinde vefat eden Yinanç'ın Tarih ve Uluslararası İlişkiler alanlarında yayımlanmış pek çok çalışması bulunmaktadır.

Kitapta uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler konularında güncel ve alana katkı sunan makaleler yer almaktadır. Bu makaleler, yazarları ve sayfa numaralarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- I. Refet Yinanç- Körfez Krizi'nden Günümüze Irak'ta Gelişmeler ve Türkiye (s.1-33)
- II. Türel Yılmaz Şahin- Türkiye'nin İsrail Politikası: Tarihten Günümüze (s.33-55)
- III. Soyalp Tamçelik- Kıbrıs'ta Toplumsal İnşa Sürecinde “Eski” ve “Yeni Tarih” Anlayışlarının Yansımaları (s.55-185)
- IV. Bilal Karabulut- Ermenistan ve İran'ın Ulusal Gücü ve İki Ülke İlişkilerinin Analizi (s.185-211)
- V. Hüseyin Bağcı / Dinmuhammed Ametbek- Kazakistan'ın Avrasyalı Kimliği ve Çok Vektörlü Dış Politikası Çerçevesinde Türkiye Algısı (s.211-231)
- VI. Barış Özdal-Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsü Sözleşmesi'nin Analizi (s.231-245)
- VII. Haydar Çakmak- Balkan Antantı (s.245-255)
- VIII. Haydar Çakmak- Balkan Paktı ve İttifakı (s.255-265)
- IX. Burak Tangör- Uluslararası Güç Dengeleri ve İttifak Kavramı Işığında Türkiye Romanya İlişkileri (s.265-287)
- X. İrşat Sarılioğlu- 1838 Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi'nin Siyasi Konjonktürü (s.287-315)
- XI. Erman Akıllı- Türkiye'nin Dış Yardım Kültürü ve TİKA (s.315-331)
- XII. Fatma Taşdemir- Yemen İç Savaşına Suudi Arabistan Liderliğindeki Koalisyon Devletlerinin Askeri Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk (s.331-357)
- XIII. Mehmet Emin Çağiran- Arap Devletleri Liginde İnsan Hakları Gelişmeleri: Arap İnsan Hakları Şartı (s.357-385)
- XIV. Buğra Sarı- Uluslararası Örgütlerin Uluslararası Hukuk Şahsiyeti: Muhtevası, Tarihsel Gelişimi ve Dayanağı
- XV. Hakan Taşdemir- Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: Umut ve Endişe (s.409-431)

- XVI. Cemil Doğaç İpek / Esra Geçeci- Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri ve Uygulamaları (s.431-455)
- XVII. Arif Bağbaşıoğlu-Uluslararası Güvenlik Bağlamında NATO'nun Dönüşümü ve Türkiye'ye Yönelik Etkileri (s.455-483)
- XVIII. Cem Yılmaz / Mehmet Akif Okur- Klasik Geleneğin Yeniden İnşası ve Çin Dış Politikası (s.483-517)
- XIX. Ragıp Karatay Kutay / Müge Yüce- Hint Alt Kıtasında Bölünmeye Yol Açan Faktörlerin Değerlendirilmesi (s.517-545)
- XX. Fırat Purtaş- ASEAN'ın G-20'deki Temsilcisi Endonezya'nın Türkiye İçin Sunduğu Fırsatlar (s.545-568)

Refet Yinanç tarafından “Körfez Krizi’nden Günümüze Irak’ta Gelişmeler ve Türkiye” başlığıyla kaleme alınan birinci makalede, 1990 Körfez Krizi’nden, Mart 2003 tezkeresine ve Irak’ın kuzeyinde bağımsız hareket eden bir Kürt Devleti’nin kurulmasına kadar giden süreçte Türkiye-Irak arasındaki ilişkilerin seyrini etkileyen iç ve dış faktörler değerlendirilmiştir. Türkiye-Irak ilişkilerinde 1990 öncesi dönemde önemli bir sorunun olmadığı ve Irak’ın İran’ı tehdit olarak gördüğü ancak bu tarihten sonra bölgede yaşanan gelişmelerle birlikte Türkiye’nin izleyeceği Irak politikasının değiştiği ifade edilmiştir. Yazar, Türkiye-Irak ilişkilerine özellikle ABD başta olmak üzere İngiltere, Fransa gibi devletlerin ve Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin de dahil olduğunu ileri sürmüştür. Türkiye, Irak ile 1990-2004 yılları arasındaki ilişkilerinde Irak’taki gelişmelere paralel olarak birtakım kırmızı çizgiler belirlemiştir. Bu kırmızı çizgileri, Irak’ın toprak bütünlüğünün korunması, Kandil Dağı’nda mevzilenmiş PKK yapılanması ve Irak’ta etnik ve dinî federasyona karşı olunması şeklinde sıralayan yazar, 2003 yılında ABD’nin Irak’ı işgali sonrası bölgede değişen dengelerle birlikte bu çizgilerin kaybedildiğini öne sürmüştür ve bu durumun Türkiye-Irak ilişkilerini nasıl etkilediğini açıklamıştır.

Kitapta yer alan ikinci makale Refet Yinanç’ın ilk asistanlarından Prof. Dr. Türel Yılmaz tarafından kaleme alınmış olan “Türkiye’nin İsrail Politikası: Tarihten Günümüze” başlıklı çalışmadır. Yazar, Türkiye’nin İsrail politikasını dört dönemde incelemiş ve bu şekilde bölgesel ve küresel gelişmeleri göz önüne sermeye çalışmıştır. Makalede Türkiye-İsrail ilişkilerinin incelediği dönemler şunlardır:

- İsrail’in bağımsızlığını kazandığı 1949 yılından 1990 yılına kadar denge politikasının gözetildiği dönem
- 1990-2000’li yılların başlarına kadar olan dönemi stratejik işbirliğinin geliştirildiği dönem
- 2000-2016 yılları arası gerilim dönemi
- 2016 ve sonrasında ise normalleşme dönemi

Yazar, 1949-1990 arası dönemde Türkiye’nin izlediği Batı yanlısı politikanın İsrail konusunda da kendisini gösterdiğini ve bu bağlamda Türkiye’nin İsrail’in bağımsızlığını tanıyan ilk Müslüman ülke olduğunu ve bundan sonra ilişkilerin hızla geliştiğini öne sürmüştür.

Ancak bu ilişkilerin Arap-İsrail anlaşmazlığının gölgesinde zaman zaman inişli çıkışlı bir seyir izlediğini de belirtmiştir. Bu dönemde Türkiye gözettiği denge politikası kapsamında bir yandan Arapları desteklerken diğer taraftan İsrail ile ilişkilerini koparmamaya gayret göstermiştir. Yazar ayrıca 1990-2000 arası dönemde ikili ilişkilerin gelişmesini uluslararası ortam, bölgesel tehdit algılaması, ekonomik nedenler, askeri faktörler ve ABD faktörü gibi etmenler ışığında değerlendirmiştir. Bu faktörler ışığında ilişkilerin stratejik düzeye getirildiğini öne sürmüştür. 2000-2010 arası dönemde gerilen ilişkilerin sebeplerini Davos Krizi, İsrail'in Gazze'ye Dökme Kurşun Operasyonu, Alçak Koltuk Krizi ve Mavi Marmara Gemisi Krizi gibi olayların oluşturduğunu belirtmiştir. Siyasi alanda yaşanan bu gerginliklerin iki ülkenin ekonomik ve ticari ilişkilerine yansımadığını ifade eden yazar 2010 sonrasında iki ülkenin de istekli tutumu sayesinde ikili ilişkilerde normalleşme sürecine girildiğini ifade etmiştir. Normalleşme sürecinin, iki ülke arasında Haziran 2016'da Roma'da imzalanan anlaşma ile tamamlandığını da belirtmiştir.

Kitabın üçüncü makalesi Prof. Dr. Soyalp Tamçelik'in "Kıbrıs'ta Toplumsal İnşa Sürecinde "Eski" ve "Yeni Tarih" Anlayışlarının Yansımaları" adlı yazısıdır. Yazar, bu makaleyi Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının karşılıklı algılama kriterlerinin ne olduğu konusunda ilgili bugüne kadar yapılan siyasi ve hukuki değerlendirmelerin yetersiz kaldığı ve bu algının psikolojik, sosyolojik ve antropolojik yönlerden de değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle kaleme almıştır. Bundan hareketle Kıbrıs'taki her iki halkın yaşadığı anlaşmazlığın anahtar kavramlarını "gerçek tarih", "gerçekçi tespitler" ve "gerçeğe dayalı çözümlenmeler" olarak belirtmiştir. Kıbrıs sorununu rasyonalist bakış açısı ve süreç analizine dair bir yöntemle kaleme alan yazarın araştırması beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kıbrıs'ta kuramsal olarak yeniden yapılanma ve toplumsal kimlik inşa sürecinde tarihin önemine ve geçmişte yaşananlar ile bugünkü durumu analize yönelik karşılaştırmalı bir yöntem kullanılması gerektiğine değinilmiştir. İkinci bölümde adadaki toplumsal inşa sürecinde tarihin önemini ortaya çıkarabilmek için siyaset, hukuk, iktisat ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerden faydalanılarak multi-disipliner bir çalışmanın gerekliliğinden ve üçüncü bölümünde toplumların öz varlıklarını, tarihi geçmişleri olan aile, eğitim, siyaset kurumları gibi müesseselerle sürdürdüklerinden bahsedilmiştir. Kıbrıs'taki Türk ve Rum kesimlerinin her ikisinde de bu müesseseler vardır ancak farklıdır. Bu farklılıklar toplumsal etkileşimleri de değiştirmektedir. Kıbrıs'taki toplumlar bu farklılıkları, bireyleri toplumsal işbirlikçi hedeflere yönelterek değil, özel çıkar hedefleri doğrultusunda birey ve toplumsal grupları birbirleriyle çatışmaya yönlendirmek amacıyla kullanmakta ve bu sebeple de bireylerde sınırsız bir rekabet hırsları, tamah etmeme, bencillik ve kıskançlık gibi olumsuz tutumlar oluşmaktadır. Makalenin dördüncü bölümünde yazar toplumların tarihlerini bilmelerinin geleceklere yön vermeleri ve bugünlerini anlamlandırma noktasında kısmen de olsa fikir verebileceğini öne sürmüştür. Ancak Kıbrıs halkının geçmişi ile sorunlu bir ilişkisinin olduğunu ve bu sorunlu tarihin genç nesillere nasıl öğretileceğinin ve yansıtılacağı tartışıldığını ifade etmiştir. Bu bölümde Kıbrıs halkına toplumsal inşa sürecinde tarih bilincinin öğretilmesi, bunun

objektif kavramlarla ve ötekileştirici ifadelerden kaçınılarak yapılması gerektiği belirtilmiştir. Öğrenilenlerin günlük hayat içerisinde pratik olarak barışçıl bir tutumla uygulanması gerektiği savunulmuştur. Makalenin beşinci bölümünde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki eğitim sisteminde yeniden yapılanma amacıyla ortaya çıkan yeni tarih anlayışının toplayıcı, kuşatıcı, barışçı, ötekileştirmeyen ve inşacı olarak geliştirilmesi hedefinden bahsedilmiştir. Tarihi olayları çoklu bakış açısından görebilmenin Kıbrıs'ta Türk ve Rum kesimleri için kalıcı barışın sağlanması noktasında gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Farklı din, dil ve geçmişi farklı algılayışa rağmen birtakım ortak kültürel özellikleri de olan Geçmişte yaşanan çatışmaların yarattığı travmaların Kıbrıs halkında hâlâ mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu olumsuz hâlin ada halkının tüm hayatını etkilediğini savunan yazar, adadaki tarafların psikolojik yükten kurtulmaları gerektiğini dile getirmektedir. Bu noktada UNOPS (United Nations Office For Project Service) aktif rol alarak tarafların bir araya gelebilmeleri için birçok ortak değer var olduğunu hatırlatmaya çalışmış ve tarafların geçmişe saplanıp kalmaları hâlinde herhangi bir ilerleme kaydedemeyeceklerini öngörmüştür. Sonuç olarak yazar, Kıbrıs'ta toplumsal inşa sürecinde yeniden yapılanma için ilk olarak siyasal süreç yerine toplumsal ve algısal düzeyde değişiklik yapılması gerektiği savunmaktadır.

Kitabın dördüncü makalesi Doç. Dr. Bilal Karabulut'a ait "Ermenistan ve İran'ın Ulusal Gücü ve İki Ülke İlişkilerinin Analizi" adlı çalışmadır. Makalede Ermenistan ve İran, demografik, ekonomik, siyasi ve idari ilişkiler, coğrafi konum, savunma sanayi, askeri güç gibi birçok açıdan incelenmiş ve ulusal güçleri istatistiksel bilgiler üzerinden analiz edilmiştir. Bunun yanında iki ülkenin siyasi tarihleri ve bu süreçteki kırılma noktalarına değinilmiştir. Tarihsel süreçte İran için en önemli kırılma noktasının 1979'da gerçekleşen İran İslam Devrimi olduğundan ve devrim sonrası İran'ın iç ve dış politika anlayışında yaşadığı keskin ve hızlı dönüşümden bahsedilmiştir. İran ve Ermenistan'ın ikili ilişkilerine de değinilerek ilişkilerin müttefiklik ekseninde ve olumlu bir şekilde seyrettiği ifade edilmiştir. İki ülkenin ilişkilerine özel önem verdiği ve bunun çeşitli vesilelerle vurgulandığından bahsedilmiştir. Bunun yanında İran- Ermenistan ilişkilerinin, İran'ın özellikle Azerbaycan ve Türkiye ile yaşadığı sıkıntılar çerçevesinde daha da anlam kazandığı belirtilmiştir.

Kitabın beşinci makalesi, Prof. Dr. Hüseyin Bağcı ve Dr. Dinmuhammed Ametbek'a ait "Kazakistan'ın Avrasyalı Kimliği ve Çok Vektörlü Dış Politikası Çerçevesinde Türkiye Algısı" adlı çalışmadır. Makalede Kazakistan'ın sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumunun getirdiği çok vektörlü dış politikasının gereği olarak küresel ve bölgesel güçler arasında denge kurma hedefinden bahsedilmiştir. Çok vektörlü politikanın sadece dış politikada değil ülkede farklı kimliklerin ve kültürlerin olması sebebiyle iç politikada da hissedildiği konusuna değinilmiştir. İç ve dış politikada benimsenen çok vektörlü politika anlayışının Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Avrasyacılık politikasıyla devam ettiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Nazarbayev'in Avrasyacılığı, iç politikada çok etnikli Kazakistan kimliğini inşa etmenin temeliyken, dış politikada ise tüm bölge devletleriyle iyi ilişkiler içinde olmak ve denge

sağlamak şeklini almaktadır. Yine bu makalede, Kazakistan'ın iki komşu devleti olan Çin ve Rusya Federasyonu ile ilişkileri mukayeseli bir yöntemle açıklanmıştır. Türkiye-Kazakistan ilişkileri ise inşacı yaklaşım perspektifinden incelenmiş ve iki ülke ilişkilerinin ulusal kimlik benzerlikleri ile belirlendiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda iki ülke hem Asya hem de Avrupa değerlerini paylaşan Avrasya ülkeleri olarak değerlendirilmiş ve Türk-İslam kimliği gibi ortak noktalarının mevcut olduğundan bahsedilmiştir.

Kitabın altıncı makalesi Prof. Dr. Barış Özdal'a ait "Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsü Sözleşmesi'nin Analizi" adlı çalışmadır. Hazar Denizi, sahip olduğu jeostratejik konumu, petrol varlığı, hidrokarbon potansiyeli, önemli ticaret yollarının geçiş güzergahında bulunması ve balıkçılık açısından önemli olması gibi sebeplerden 18. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren uluslararası hukukun konusu olmuştur. Makalede Hazar'ın statüsüne ve paylaşımına yönelik yapılan toplantılar, alanın kullanılmasına yönelik imzalanan ikili anlaşmalar ve kıyıdaş devletlerin ortak mutabakata vardığı 2017 Moskova Zirvesi'ne kadar olan gelişmelerden bahsedilmiştir. Ayrıca 2018 yılında kıyıdaş devletler tarafından imzalanan, giriş ve 24 maddeden oluşan Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsü Sözleşmesi'nin maddeleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bazı konularda taraflar arasında tam bir uzlaşma sağlanamadığı için aktif diplomasinin devam edeceği belirtilmiştir.

Kitabın yedinci ve sekizinci makaleleri Prof. Dr. Haydar Çakmak tarafından kaleme alınan "Balkan Antantı" ve "Balkan Paketi ve İttifakı" adlı makaleleridir. İlk makalede Birinci Dünya Savaşı sonrası mağlup devletlerin savaş sonucundan memnun kalmayarak revizyonist devletler olarak yeniden ortaya çıktıkları belirtilmiştir. Türkiye ve Yunanistan gibi yeni bir savaşa girmeye gücü kalmayan devletler barışı tesis etmek ve revizyonist ülkelere karşı dayanışma ve işbirliğini sağlamak amacıyla Balkan ülkelerinin tamamını kapsayan bir ittifak arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda 1929 yılında Atina'da, Balkan ülkeleri arasındaki sorunların çözümü, dostluğun tesisi ve ittifak yapılması gibi konuları görüşmek üzere Evrensel Barış Kongresi düzenlenmiş ve devam eden süreçte de ülkeler arasında konferanslar yapılacağı kararlaştırılmıştır. Makalede Balkan devletleri arasında yapılan dört toplantının gündemi analiz edilmiş ve her bir toplantının nerede, ne zaman, hangi devletlerin katılımıyla yapıldığı ve bu toplantılarda hangi konular üzerinde görüşüldüğü detaylandırılmıştır. Gerçekleştirilmiş olan toplantılar sonucunda 9 Şubat 1934'te imzalanan Balkan Antantı Paketi'nin içeriği hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte pakt doğal olarak son bulmuş ve son toplantısı da 1940'ta Belgrad'da yapılmıştır.

Haydar Çakmak tarafından kaleme alınan ikinci makalede İkinci Dünya Savaşı nedeniyle kendiliğinden sonlanmış olan Balkan Antantı'nın beklenen başarıyı gösteremediği bu nedenle de yeni bir ittifak arayışına girildiğinden bahsedilmiştir. Savaş sonrası ortaya çıkan iki kutuplu dünya düzeninin getirdiği uluslararası sorunlar ve oluşan şartlar ile bölgesel zorunlulukların Balkan ülkelerini yeni bir pakt yapmaya ittiği belirtilmiştir. Oluşturulacak yeni paktın ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'ı cesaretlendirmesiyle ortaya çıktığı, Şubat 1953'te de mutabık kalınan

Ankara Anlaşması'nın imzalanmasıyla paktın temellerinin atıldığı belirtilmiştir. Paktın kurulmasına kadar yaşanan gelişmelere ve yapılan toplantılara değinilerek, paktın özelliklerinden bahsedilmiştir. Bu paktın 1934'te kurulmuş olan Balkan Antantı'ndan daha kapsamlı ve daha net bir içeriği olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs sorunu üzerinden yaşadığı gerginlikler ve diğer üye Yugoslavya'nın da ulusal ve uluslararası alanda yaşadığı gelişmeler sonucunda ittifak işlevsel olamadan 1958'de sonlandırılmıştır.

Doç. Dr. Burak Tangör tarafından kaleme alınan "Uluslararası Güç Dengeleri Ve İttifak Kavramı Işığında Türkiye-Romanya İlişkileri" başlıklı dokuzuncu makalede 1878'de bağımsız olan Romanya'nın bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti ve daha sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti ile siyasi ilişkilerinde ciddi bir gerilim yaşamadığı belirtilmiş ve iki devlet arasındaki ilişkilerin seyri irdelenmiştir. İkili ilişkiler uluslararası güç dengesi ve ittifak kavramları çerçevesinde incelenmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda farklı cephelerde yer alan iki ülkenin, farklı bloklarda olmalarını ikili ilişkilerine yansıtmadıkları da belirtilmiştir. Bu bağlamda 1989'dan günümüze iki ülkenin ilişkilerinde işbirliği unsurlarının ağırlık kazandığı ve iki ülkenin de NATO'ya üyelikleri ve AB'yi desteklemeleri durumlarından hareketle aynı ittifak içinde buldukları ifade edilmiştir. Tüm bu gelişmelerle iki ülkenin ortak hedef ve değerler düzeyinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Arş. Gör. Dr. İrşat Sarılioğlu "1838 Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi'nin Siyasi Konjonktürü" başlıklı makalesinde Osmanlı-İngiltere arasında 16 Ağustos 1838'de imzalanan Ticaret Sözleşmesi'nin maddelerini, bölümlerini, içeriğini detaylandırılarak açıklamaya çalışmıştır. İki ülkeyi sözleşme yapmaya iten sebepler ile sözleşmenin hangi ulusal ve uluslararası koşullar altında yapıldığı hususları da ele alınmıştır. Bunun dışında sözleşme imzalandıktan sonra imzacı devletlerin ticaret sisteminde yaşanan değişikliklere ve sözleşmenin iki ülkenin ticaretinde ne gibi kolaylıklar sağladığına da değinilmiştir. Özellikle Ticaret Sözleşmesi'nin Osmanlı ticaret hayatını ve ekonomisini nasıl etkilediği ve şekillendirdiği konusuna yer verilmiştir.

Kitabın on birinci makalesi Dr. Öğr. Üyesi Erman Akıllı'ya ait "Türkiye'nin Dış Yardım Kültürü ve TİKA" adlı çalışmadır. 1991'de Sovyetlerin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri'nin Türkiye dış politikası açısından fırsatlar doğurduğu ve Türkiye'nin bu fırsatı nasıl kurumsal temele dönüştürdüğü konusu açıklanmıştır. Bu bağlamda Türk Cumhuriyetleri ile ilişkileri yeniden tesis etmek, sarsılmaz dostluk ve kardeşlik köprüleri kurmak amacıyla 1992'de Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) kurulduğu belirtilmiş ve kurumun faaliyetleri "1992-1999" ve "1999 ve günümüz" şeklinde iki döneme ayrılarak incelenmiştir. TİKA, 1999 yılına kadar Dışişleri Bakanlığı'na bağlı, bütçesi kısıtlı ve faaliyetleri teknik altyapı alanlarında yeni bağımsız Türk devletlerine odaklanmış olarak dar hareket kabiliyetine sahipken; ikinci dönemde 5 farklı kıtada, 61 Program Koordinasyon Ofisi ile 150'den fazla ülkede kurumsal olarak varlık gösterdiği belirtilmiştir. İlk dönemden ikinci döneme geçiş süreci analiz edilerek kurumun Türk Dış Politikası açısından etkileri de incelenmiştir.

Kitabın on ikinci makalesi Prof. Dr. Fatma Taşdemir'e ait "Yemen İç Savaşına Suudi Arabistan Liderliğindeki Koalisyon Devletlerinin Askeri Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk" adlı çalışmadır. Makalede Yemen iç savaşının tarihsel arka planı ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. İç savaşların devam ettiği 2009 yılında, Yemen nüfusunun %35-%40'ını oluşturan ve çatışan taraflardan Husiler'in Suudi Arabistan topraklarına girmesiyle Suudi Arabistan çatışmaları fiilen dahil olmuştur. Bunun yanında Suudi Arabistan'ın Yemen ile olan sınırında istikrarlı ve güvenli bir ülke istemesi, Suudi Arabistan'ı askeri operasyonlarda öncü kılmıştır. Makalede bu gelişmeler doğrultusunda Yemen'de Arap Baharı sonrası yeniden ortaya çıkan ve hâlen devam etmekte olan iç savaşa Suudi Arabistan'ın liderliğindeki askeri müdahalenin uluslararası hukukta meşruluğu tartışılmaktadır. 2015 yılında başlatılan askeri müdahalenin meşruluğu konusunda işgalci devletler tarafından ileri sürülen "meşru müdafaa hakkı" ve "rıza/davetle müdahale" gerekçelerinin uluslararası hukuk açısından ikna edici meşru dayanaklar olup olmadığı sorunu incelenmeye çalışılmıştır. Yazar, koalisyon devletlerinin rıza/davetle müdahale argümanını yerinde görmekle birlikte bu gerekçede davet ile müdahale doktrininin koşullarını tartışmalı bulmaktadır. Yazar daha objektif ve sınırları iyi çizilmiş bir rıza/davet ile müdahale doktrini inşa edilmesinin gerekliliğini belirtmiştir.

Kitabın on üçüncü makalesi olan "Arap Devletleri Liginde İnsan Hakları Gelişmeleri: Arap İnsan Hakları Şartı"nda Prof. Dr. Mehmet Emin Çağırın, Arap Dünyasının bir araya geldiği en büyük kurumsal yapı olan Arap Devletleri Ligi'nin resmi olarak kuruluşundan, faaliyet alanlarından, kurumun içerisinde zamanla oluşturulan alt organlardan, üye devletlerden bahsetmiştir. Bununla beraber yazar, 1994'te kabul edilen ve 2004'te revize edilerek onaylanan Arap İnsan Hakları Şartı'nı detaylı olarak analiz etmiş; Arap İnsan Hakları Şartı'nın insan hakları konusuna yaklaşımını, içeriğini, taraf devletlerin uygulama yükümlülüğünün neler olduğunu, taraf devletlerin şartın maddelerini uygulayıp uygulamadıklarının kontrolü için oluşturulan denetim mekanizmasını kapsamlı olarak açıklamaya çalışmıştır.

Kitabın on dördüncü makalesi Dr. Öğr. Üyesi Buğra Sarı'ya ait "Uluslararası Örgütlerin Uluslararası Hukuk Şahsiyeti: Muhtevası, Tarihsel Gelişimi ve Dayanağı" adlı çalışmadır. Yazar 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar uluslararası düzende devletlerin tek aktör olduğunu ancak bu tarihten sonra devletlerin yanında uluslararası örgütlerin de uluslararası düzende yer edindiğini belirtmiştir. Makalede uluslararası örgütlerin uluslararası hukuk şahsiyetinin ne anlama geldiği ve örgütlerin uluslararası hukuk şahsiyeti olarak kabul edilmelerinin arka planı/tarihsel süreci anlatılmıştır. Bu bağlamda uluslararası hukuk şahsı olmaları sebebiyle Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütlerin, devletlerden ayrı haklara sahip olduğu, yükümlülükler üstlenebildikleri, kendi iradelerine göre hareket edebildikleri ifade edilmiştir.

Kitabın on beşinci makalesi Prof. Dr. Hakan Taşdemir'in kaleme aldığı "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: Umut ve Endişe" adlı yazısıdır. Yazar yazısında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin gelişimine değinerek Türkiye'nin örgüte tam üyelik statüsü kazanmak için AB ile imzaladığı ikili anlaşmalardan ve bu anlaşmaların içeriklerinden bahsetmiş, Türkiye'nin

üyelik sürecini olumsuz etkileyen iç ve dış faktörlere vurgu yapmıştır. Bunun yanında tam üyelik şartları, müzakere süreçleri, aday ülkenin ulusal ve yerel düzeyde yapması gerekenleri de belirterek ikili ilişkilerin son durumu üzerinde durmuştur.

Kitabın on altıncı makalesi Dr. Öğr. Üyesi Cemil Doğaç İpek ve Yüksek Lisans öğrencisi Esra Geçeçi tarafından kaleme alınan “Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri ve Uygulamaları” başlıklı yazıdır. Makalede Birinci Dünya Savaşı sonrası galip devletlerin savaşın mağluplarına verilen cezaların çok hafif kaldığı konusunda mutabık kaldıkları ve İkinci Dünya Savaşı sonrası savaş ve insanlık suçlularını yargılamak için Almanya’da Nuremberg Japonya’da Tokyo olmak üzere geçici statüde askeri ceza mahkemelerinin kuruldukları süreç anlatılmaktadır. Barışa karşı, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları çerçevesinde bireylerinde yargılanabileceğini gösteren Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemelerinin, bu noktada uluslararası hukuk ve uluslararası yargılamaya hangi gerekçelerle önemli katkılar sunduğu belirtilmiştir.

Kitabın on yedinci makalesi Doç. Dr. Arif Bağbaşıoğlu tarafından kaleme alınan “Uluslararası Güvenlik Bağlamında NATO’nun Dönüşümü ve Türkiye’ye Etkileri” başlıklı yazıdır. Makalede Soğuk Savaş sonrası uluslararası konjonktürde güvenlik anlayışının değiştiği ve NATO’nun 1991, 1999, 2010 yıllarında ilan ettiği stratejik konseptler doğrultusunda ittifakın varlığını kalıcı kılabilmek, dönüşüm sürecini dinamik tutabilmek ve üyeleri arasındaki dayanışmayı arttırabilmek amacıyla birçok yeni politika, kavram ve proje ürettiği anlatılmaktadır. Makalede, NATO’nun 1991, 1999 ve 2010 yıllarında ilan ettiği üç Stratejik Konseptin içerikleri detaylandırılarak açıklanmış ve bu konseptler doğrultusunda Türkiye ile ilişkileri incelenmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ilan edilen NATO’nun stratejik konseptlerinde, temel kuruluş amacı olan kolektif savunmanın sağlanması amacının yanına yeni amaçlar eklendiği ve bu bağlamda 1991 yılında kabul edilen ilk stratejik konsept ile NATO üyelerinin güvenliğini sağlayabilmek için güvenlik kavramının çerçevesinin genişletileceği, alan dışı coğrafyalarda da görev yapabileme iradesi ve krizlerin çözümünde önleyici diplomasinin ana yöntem olarak benimsenmesinin hedeflendiği belirlenmiştir. 1999 tarihinde ilan edilen ikinci stratejik konsept güvenliğe daha geniş kapsamlı bir yaklaşım getirerek terörizmle mücadeleyi ittifakın görev alanı içerisinde tanımlarken; 2010 yılında ilan edilen üçüncü stratejik konsept ile nükleer ve diğer kitle imha silahlarının yayılması, terörizm, insan ticareti ve bunun gibi yasa dışı faaliyetler ittifakın güvenliğine yönelik başlıca tehditler olarak kabul edilmiştir. Soğuk savaş sonrası değişen ilgi ve faaliyetleri ile birlikte Orta Doğu’ya yönelik bir yaklaşım geliştiren NATO’nun özellikle Suriye iç savaşında aktif rol aldığı belirtilmiştir.

Kitabın on sekizinci makalesi Dr. Cem Yılmaz ve Prof. Dr. Mehmet Akif Okur tarafından kaleme alınan “Klasik Geleneğin Yeniden İnşası ve Çin Dış Politikası” adlı yazıdır. Makalede Soğuk savaş sonrası dönemde Çin kimliğinin yeniden inşasının söz konusu olduğu ve bu inşa sürecinin günümüz Çin dış politikasını da etkilediği konusu üzerinde durulmaktadır. Yeniden inşa sürecinde geleneğin de yeniden inşa edildiği görüşünden hareketle Çin’de yerel, kendine

özgü yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Çin’de 1980’lerin sonlarından itibaren yeşermeye başlayan Konfüçyüslük geleneğinin reform ve açılım ile birlikte devlet katında yeniden inşa edilme süreci irdelenmiştir. Makalede Konfüçyüsçülük geleneğinin 1993-2003 Başkan Jiang Zemin, 2003-2013 Başkan Hu Jintao, 2013 ve sonrası Xi Jinping dönemlerinde iç ve dış politikadaki söylemlere ve eylemlere ne oranda yansıtıldığı incelenmiştir. Geleneğe yönelik söylem ile gelenek temelli eylem arasındaki orantısızlığın varlığından söz edilebileceği üzerinde durulmuştur.

Kitabın on dokuzuncu makalesi Prof. Dr. Ragıp Kutay Karaca ve Arş. Gör. Müge Yüce tarafından kaleme alınan “Hint Alt Kıtasında Bölünmeye Yol Açan Faktörlerin Değerlendirilmesi” başlıklı yazıdır. Britanya İmparatorluğu sömürgesi altında bulunan Hindistan ve Pakistan’ın bağımsızlıklarını 1947’de ilan etmeleriyle Güney Asya’da bugüne kadar devam eden anlaşmazlıkların temellerinin atılmış olduğu ve sürekli çatışma yaşanması neticesinde büyük güçlerin bölge siyasetine kolayca müdahalede bulunduğu üzerinde durulmuştur. Bölgesel ve küresel güce sahip devletlerin bölgedeki ilişkilerin dinamiklerini belirlemede nasıl etkin hâle geldikleri irdelenmiştir. Bağımsızlıklarına uluslararası gelişmeler sebebiyle çok ani ve hızlı bir kararla kavuşturulan Pakistan ve Hindistan’ın, bağımsızlık sonrası ne gibi sorunlarla karşılaştığı açıklanmıştır. İki ülkenin tarihsel ve toplumsal dokusu analiz edilerek bağımsızlık sonrası oluşturulan Tüm Hindistan Alt Kongresi ve Tüm Hindistan Müslüman Ligi kurumlarının hangi amaçla kuruldukları, temsilci oranları, oylama usulleri ve nasıl bir politik anlayış benimsedikleri üzerinde durulmuştur. Pakistan için Muhammed Ali Cinnah ve Hindistan içinse Mohandas Karamçand Gandi’nin Hint alt kıtasında meydana gelen bölünmenin en etkili aktörleri olmalarını sağlayan dinamikler incelenmiştir.

Son makale kitabın editörlüğünü yapan Prof. Dr. Fırat Purtaş tarafından kaleme alınmış olan “ASEAN’ın G-20’deki Temsilcisi Endonezya’nın Türkiye İçin Sunduğu Fırsatlar” başlıklı inceleme yazısıdır. 1945’te bağımsızlığını kazanan Endonezya’nın demografik yapısı, ekonomisi, coğrafi konumu, siyasi ve idari yapılanması, uluslararası örgütlerde sahip olduğu pozisyon gibi çeşitli konulara değinilmiş ve ülkenin genel yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Ülkenin siyasi tarihinin dönüm noktaları ve önemli stratejik konumunun sağladığı avantajlar ve dezavantajlar üzerinde durulmuştur. Farklı dilleri konuşan ve farklı inançtan insanların yaşadığı ülkede çeşitlilik içerisinde birlik anlayışının hakim olmasının toplumun ve siyasetin temel dinamiklerine etkisi irdelenmiştir. Bunun yanında ülkenin ABD, Çin gibi küresel güçlerle ve Malezya, Singapur, Tayland gibi bölge devletleri ile ilişkileri incelenmiştir. Dış politikasında, kurucusu olduğu Güneydoğu Asya Uluslar Birliği’nin (ASEAN) özel ve öncelikli yerinin gerekçeleri detaylandırılarak açıklanmıştır. Dönemin Endonezya Başkanı Suharto’nun Batı blokuna yakın tutumuyla Endonezya’nın ev sahipliğinde Güney Doğu Asya’daki Batı yanlısı ülkelerin bir araya gelerek Ağustos 1967’de ASEAN’ı kurdukları ve birliğin Soğuk Savaş dönemi boyunca sorunlu komşular arasındaki güven inşası işlevini gördüğünden kısaca bahsedilmiştir. Ayrıca 2014’te Devlet Başkanı seçilen Joko Widodo’nun dış politika önceliklerini

değiştirdiği ve Endonezya'yı bir deniz gücüne dönüştürme hedefi kapsamında yaptığı icraatları irdelenmiştir. Endonezya, ASEAN üyeleri arasında tek Gelişmiş 20 Grubu (G-20) ülkesidir. G-20'de İşlam dünyasını temsil eden iki ülke konumunda olan Endonezya ve Türkiye'nin üst düzey siyasi ilişkilerinin yanında geliştirilmeye muhtaç ticari ilişkilerine de değinilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, hitap ettiği akademik kitleye Uluslararası İlişkiler alanında yaşanmış ve yaşanmakta olan sorunlara farklı bir perspektiften bakma olanağı sunmaktadır. Tanıtımı yapılan eserde bazı makalelerdeki kaynakça yetersizliği ve basit düzeyde harf ve imla hataları dışında dikkat çeken olumsuz bir durum söz konusu değildir. Çalışma, uluslararası politika, siyasi tarih, uluslararası hukuk, Türk dış politikası ve bölgesel çalışma konularında değerli bilgiler içermekte ve alana katkı sağlamaktadır.

